

Низомнома
оид ба тарзи ташкил ва гузаронидани дарсҳои КМДРО (кори мустақилонаи донишҷӯ бо роҳбарии омӯзгор) дар Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни

1. Муқаррароти умумӣ

1.1. Низомнома оид ба тарзи ташкил ва гузаронидани дарсҳои КМДРО (кори мустақилонаи донишҷӯ бо роҳбарии омӯзгор) дар Донишгоҳи давлатии омӯзгории Тоҷикистон ба номи Садриддин Айни (минюбаъд Низомнома) ҳуҷҷати меъёрӣ-ҳуқуқиест, ки раванди ташкил ва гузаронидани дарсҳои КМДРО-ро дар Донишгоҳ ба танзим мебарорад. Санади мазкур дар заминаи қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи маориф» (дар таҳрири нав), Қонуни Ҷумҳурии Тоҷикистон «Дар бораи таҳсилоти олии касбӣ ва таҳсилоти касбии баъд аз муассисаи олии таълимӣ», «Низомнома оид ба низоми кредитии таҳсилот дар муассисаҳои таҳсилоти олии касбии Ҷумҳурии Тоҷикистон» (қарори мушовараи Вазорати маорифи Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 25.11.2011, № 21/2), «Низомномаи бакалавриати ДДОТ ба номи Садриддин Айни», «Низомномаи магистратураи ДДОТ ба номи Садриддин Айни», Оинномаи Донишгоҳ ва дигар санадҳои меъёрӣ-ҳуқуқии соҳом маориф таҳия шудааст.

1.2. Низомномаи мазкур мақоми КМДРО-ро дар байни дар низоми кредитии таҳсилоти Донишгоҳ муайян мекунад.

1.3. Низомнома барои истифода ба омӯзгорони ҳамаи сатҳу дараҷаҳои илмидошта ва донишҷӯёни Донишгоҳ тавсия мешавад.

2. Мақсад ва ҳадафҳои корҳои мустақилонаи донишҷӯён бо роҳбарии омӯзгор (КМДРО)

2.1. Корҳои мустақилонаи донишҷӯён бо роҳбарии омӯзгор (минбаъд КМДРО) машғулияти таълимӣ дар низоми кредитии таҳсилоти дар Донишгоҳ буда, он фаъолияти мустақилонаи донишҷӯёнро бо роҳбарии омӯзгор муайян мекунад.

2.2. Бо мақсади сабук намудани бори дарсҳои лексионӣ, амалӣ, семинарӣ ва ғайраҳо КМДРО ҳамчун дарси амалӣ дар НКТ амал менамояд.

2.3. Дар машғулиятҳои КМДРО омӯзгор танҳо аз рӯи мавзӯёҳое, ки барои КМДРО дар Барномаи корӣ аз рӯи фанни ихтисос ҷудо шудааст, яқоя бо донишҷӯён онро баррасӣ менамояд. Мавзӯёҳоро бо ин восита тақдир мебахшанд ва бо тариқи саволу ҷавоб ва баҳсҳои ҳамдигарӣ доир ба мавзӯи дар Барномаи корӣ аз рӯи фанни ихтисос ҷудошуда дониши худро муқаммал месозанд.

2.4. Омӯзгор кӯшиш мекунад, ки то баргузори машғулиятҳои КМДРО донишчӯёнро аз рӯи мавзӯе, ки барои ин корҳо ҷудо шудааст бо маводи таълимию методӣ таъмин намояд.

2.5. КМДРО аз фанҳои таълимие, ки дар Барномаи корӣ аз фанни таълимӣ барои онҳо соатҳо ҷудо гардидааст ва дар нақшаи таълимӣ ва нақшаи кори таълимӣ барои онҳо соат пешбинӣ шудааст, гузаронида мешавад.

2.6. Мақсади КМДРО мустақам ва пурра намудани мавзӯъ ва проблемаи ҷудогона буда, ба донишчӯён барои озодона ҳаллу ҷасл кардани моҳияти мавзӯи гузошташуда мусоидат мекунад.

2.7. Дар КМДРО ба донишчӯёне, ки моҳияти мавзӯро дуруст сарфаҳм нарафтаанд, имконият дода мешавад, ки ҷиҳати дарки масъала бо омӯзгор такроран муроҷиат намоянд ва мавзӯро сабақгардонӣ кунанд.

2.8. КМДРО ба навъи дарси амалӣ шомил буда, аз рӯи мавзӯе, ки дар Барномаи корӣ аз рӯи фанни таълимӣ ҷудо шудааст, гузаронида мешавад.

2.9. Дар КМДРО донишчӯён фаъолона баромад карда, дониши онҳо аз ҷониби омӯзгор баҳогузорӣ карда мешавад.

2.10. КМДРО зимни иҷрои супоришҳои додашуда аз фанни таълимии ихтисос гузаронида шуда, донишчӯ мустақилона, бошууроно ва эҷодкорона дониши худро васеъ менамояд.

2.11. Дар КМДРО барои истифодаи воситаҳои аёнии техникӣ ва технологияи муосири таълим ҷиҳати ҳалли масъала ва иҷрои супоришҳо иҷозат дода мешавад.

2.12. Донишчӯ ба КМДРО баъди дарс дар китобхона, кироатхонаи электронӣ ва дигар китобхонаҳо, озмоишгоҳҳо, кабинетҳои методӣ омодагӣ гирифта, метавонад аз соатҳои, ки барои КМД ҷудо шудааст, самаранок истифода намояд ва вазифаҳои ба ӯ додашударо консепт карда ба КМДРО ҳамаҷониба омодагӣ гирад.

2.13. КМДРО аз рӯи мавзӯъ бо омодагии ҷиддии донишчӯён ва фаъолнокии омӯзгор озодона тариқи баҳсу мунозира, саволу ҷавоб, кироати матнии супориш ва ғайраҳо гузаронида мешавад.

3. Ташкил ва гузаронидани машғулиятҳои КМДРО

3.1. КМДРО- шакли таълимӣ ва таълимию тадқиқотӣ маҳсуб ёфта, дар аудитория (синфхонаи таълимӣ) бо ширкат ва роҳбарии бевоситаи омӯзгор дар шакли фардӣ ё гурӯҳӣ гузаронида мешавад.

3.2. КМДРО ҳамчун соати таълимии аудиторӣ дар ҷадвали дарсҳо гузошта мешавад, ва давомнокии он 50 дақиқаро ташкил медиҳад.

3.3. КМДРО дар низоми кредитии таҳсилот аз рӯи нақшаи таълимӣ пешбинӣ мешавад.

3.4. Машғулиятҳои КМДРО-ро вобаста ба моҳияти фан ва таносуби соатҳои дарсҳои лексионӣ, амалӣ тағйир додан мумкин аст.

3.5. Мавзӯҳои КМДРО-ро аз фанни таълимӣ омӯзгор дар Барномаи корӣ аз рӯи фанни таълимӣ нишон дода, онро аз рӯи барномаи таълимӣ ва силлабуси фаннӣ таҳия менамояд ва дар журнали гурӯҳи академӣ қайд мекунад.

3.6. Соатҳои КМДРО-и фанни таълимӣ ба таври ҷудогона дар нақшаи таълимӣ аз рӯи ихтисос, нақшаи кори таълимӣ аз рӯи ихтисос, силлабус ва барномаҳои кори таълимӣ аз рӯи фан дарч меёбад.

3.7. КМДРО-ро омӯзгор тавре ташкил менамояд, ки донишҷӯ фаъолияти худро зимни иҷрои супоришҳо ба роҳ монда, оид ба дуруст иҷро шудани кор боварӣ ҳосил менамояд.

3.8. КМДРО ҳамон вақт самаранокии хуб медиҳад, ки агар раванди таълими фан бо маводҳои зарурии таълимӣ, методӣ, илмӣ, аёнии дидактикӣ, аёнии техникӣ таъмин бошад.

3.9. Шаклҳои иҷро ва назорати КМДРО дар кафедра муайян карда мешавад ва дар Барномаи корӣ аз рӯи фанни таълимӣ нишон дода мешавад.

4. Шаклҳои кори мустақилонаи донишҷӯён бо роҳбарии омӯзгор (КМДРО)

4.1. Шаклҳои асоии КМДРО инҳо мебошанд:

- Мусоҳибаҳои ҷорӣ, саволу ҷавоб, баҳсҳои мавзӯӣ;
- Коллоквиумҳо;
- қабул ва таҳияи натиҷаи иҷрои супоришҳои хонагӣ;
- қабул ва дифои корҳои лабораторӣ;
- қабул ва дифои эссе ва рефератҳо;
- қабул ва шунидани маърузаҳо;
- иҷро ва дифои корҳои курсӣ;
- иҷрои лоиҳаҳои таълимии тадқиқотӣ;
- шакли фаъол (интерактивӣ)-и КМДРО: бозиҳои касбӣ, кейсҳо, (ҷустуҷӯи роҳи беҳтари супориш);
- қабул ва дифои ҳисобот доир ба натиҷаи таҷрибаомӯзии таълимӣ, истехсолӣ ва педагогӣ;
- қабул ва ба Ҳимоя тавсия додани рисолаи таҳассусии хатм (рисолаи дипломӣ).

4.2. Омӯзгор як ё якчанд шаклро интихоб менамояд ва шакли интихобкардаи худро дар Барномаи корӣ аз рӯи фан нишон медиҳад ва бо Ҳамаи шаклҳои кори мустақилона бо донишҷӯён мегузаронад.

4.3. **Коллоквиум (сӯҳбат)** – яке аз шаклҳои кори мустақилонаи донишҷӯён бо роҳбарии омӯзгор махсуб ёфта, он ба ду тарзи баргузорӣ молик мебошад:

а) сӯҳбати муаллим бо донишҷӯёни гурӯҳ дар доираи боб ё фасли фанни омӯхташуда дар шакли пурсишҳои шифохӣ, хаттӣ, тестӣ ё муаррифии электроники боб ё фасли омӯхташуда гузаронида мешавад. Ҳадафи он муайян намудани сатҳи дониш ва малакаю маҳорати донишҷӯён аз фанни таълимӣ ба шумор меравад;

б) дар шакли чамъомади илмӣ, ки дар он омӯзгор маърузаҳои донишҷӯёнро оид ба мавзӯи алоҳида, боб ё фасли фанни таълимӣ мавриди баррасӣ қарор медиҳад, ки мақсади ташкили чунин корҳо аз муайян намудани сатҳи малакаҳои кори илмӣ кардан ва тадқиқоти хурд гузаронидан иборат мебошад. Сифати маърузаҳо омӯзгор тибқи меъёрҳои муқаррар

4.4.Қабул ва таҳлили натиҷаи иҷрои супоришҳои ҳонагӣ – шакли фаъолияти якҷои омӯзгору донишҷӯён ба ҳисоб рафта, зимни он донишҷӯ супоришҳои хаттии иҷронамудаи худро дар вақти навбатдории омӯзгор ва аз ҳисоби соатҳои алоҳидаи аудитории барои корҳои мустақилонаи донишҷӯён бо роҳбарии омӯзгор ҷудошуда пешниҳод мекунад. Вобаста ба сифати иҷрои кор омӯзгор ба он баҳогузори менамояд.

4.5.Қабул ва дифои корҳои лабораторӣ – шакли фаъолиятест, ки дар доираи соат таълимии барои иҷрои корҳои мустақилона бо роҳбарии омӯзгор ҷудошуда, ки дар ҷадвали дарсҳо дарҷ ёфтааст баргузор мешавад. Номгӯи мавзӯҳо ва корҳои лабораторӣ бо тартиб дарабарномаи таълимӣ, барномаи кори таълимӣ, силлабуси фан дарҷ карда мешавад. Оид ба натиҷаи иҷрои ҳар як кори лабораторӣ донишҷӯ ба омӯзгор дар шакли хаттӣ ҳисобот манзур менамояд ва онро аз назари омӯзгор гузаронида, вобаста ба сифати кор баҳо мегирад.

4.6.Санҷиш ва муҳокимаи сифати иҷрои рефератҳо ва маърузаҳо. Омӯзгор вобаста ба талаботи нақшаи таълимӣ, барномаи таълимии фан ва барномаи кори таълимии он дар асоси рӯйхати пешакӣ дар кафедра тасдиқнамудаи мавзӯҳо барои таҳияи реферат ва маърузаҳо, ки дар конференсияҳои илмӣ шунда мешаванд, аз донишҷӯён матни реферату маърузаҳоро дар шакли хаттӣ ва қолаби маъмулӣ қабул карда, баҳодихи намуда, муаррифии электронии онро дар машғулиятҳои аудитории КМДРО талаб менамояд.

4.7.Иҷро ва Ҳимояи корҳои курсӣ. Иншои корҳои курсӣ аз фанҳои асосии ихтисос аз тариқи кафедраҳои пешбари тахассусӣ барои як ё ду семестр пешбинӣ мешавад. Рафти иҷрои он риояи талаботҳои сохторӣ, техникӣ, ороиш ва қолаби илмии корҳоро омӯзгор дар дарсҳои КМДРО, ки аз 2-3 ҳафта қабл аз оғози дифои корҳои курсӣ баргузор мегарданд, мавриди баррасӣ қарор медиҳад. Дар сурати ба талабот ҷавобгӯ набудан барои ислоҳи камбудихо бармегардонад ва дар ҳолати мувофиқ будан корҳоро барои дифоъ пешниҳод менамояд. Ҳимояи корҳои курсӣ аз ҳисоби соатҳои барои роҳбарӣ ва Ҳимояи онҳо ҷудошуда дар назди комиссияи назди кафедра баргузор мегардад.

4.8.Иҷрои корҳои тадқиқотӣ. Корҳои тадқиқотии донишҷӯ ба ду қисм ҷудо мешавад.

- корҳои таълимӣ-тадқиқотӣ;
- корҳои илмӣ-тадқиқотӣ.

Донишҷӯ дар рафти машғулиятҳои таълимӣ, лексия, семинарҳо, дарсҳои амалӣ, лабораторӣ ки бевосита дар аудитория бо омӯзгор сурат мегирад ва дар рафти иҷрои корҳои мустақилона, ки берун аз аудитория: таҳияи маъруза, эссе, реферат, кори курсӣ, рисолаи хатм

баргузор мешавад, ба малакаҳои таълимӣ-тадқиқотӣ ва илмӣ-тадқиқотӣ соҳиб мешавад.

Бо ин мақсад бояд дар назди маҳфилҳои илмӣ назди кафедра донишҷӯён ба ду шакли кор: кори таълимию тадқиқотӣ ва илмию тадқиқотӣ ҷалб карда шаванд.

Ба корҳои таълимию тадқиқотӣ асосан таҳияи кори курсӣ аз фанҳои асосии назариявию методии ихтисос шомил мегардад.

Ба корҳои илмӣ-тадқиқотӣ бошад иҷрои маърузаҳои илмӣ бо мақсади ширкат дар семинарҳои илмӣ, конференсияҳои илмӣ ва дигар чорабиниҳои илмӣ дохил мешавад. Ба ин гунна кор ҳамчунин беҳтари пешниҳодоти илмӣ-амалӣ, ихтирооту кашвиёти илмиро, ки дар шароити лабораторияҳои илмӣ-тадқиқотӣ донишҷӯ бо роҳбарии омӯзгор дар дарсҳои амалӣ ва лабораторӣ ноил гаштааст, низ дохил кардан мумкин аст.

4.9. Шаклҳои фаъл (интерактивӣ)-и корҳои мустақилонаи донишҷӯён бо роҳбарии омӯзгор: бозиҳои касбӣ, кейсҳо, сохтани маводҳои аёнии таълимӣ аз тариқи барномаҳои мултимедии компютери Power point ба шумор меравад. Ин шакли корҳои мустақилона дар донишҷӯ малакаи мустақилона фикр рондан, ҷустуҷӯ, муқоиса, таҳлил, хулосабарорӣ, ҷамъбаस्तкунӣ, ҳозирҷавобӣ ва амсоли инҳоро бо сарфи камтарини вақт тарбия карда, дар ӯ қобилияти оқибат бо воситаҳои техникӣ ва технологияи муосири таълим ташаккул ва рушд менамояд.

4.10. Қабул ва дифои ҳисобот доир ба натиҷаи таҷрибаомӯзӣ: таълимӣ ва омӯзгорӣ (истеҳсолӣ). Ин шакли фаъолияти мустақилонаи донишҷӯ бо дарсҳои амалӣ ва КМДРО-и методикаи таълими фанҳои асосии ихтисос марбут мебошад. Зимни он қабл аз оғози таҷрибаомӯзӣ дар асоси барномаи таълимии фан ба донишҷӯ дар ҷараёни дарсҳо ва дар рӯзи конференсияи таҷрибаомӯмода намудани ҳуҷҷатҳои зарурӣ: пур кардани рӯзномаи кори таҷрибаомӯзӣ, нақшаи намунавии мавзӯӣ-тақвимӣ, таҳлили дарси омӯзгорон, конспекти намунавии як ҷоат дарси таълимӣ, асбобҳои аёни, конспекти намунавии як ҷоат дарси тарбиявӣ, нақшаи намунавии корҳои тарбиявии роҳбари синф ва амсоли инҳо ба ҳисобот замима мегарданд.

Дар ҳисобот донишҷӯ вазифадор аст, ки оид ба мӯҳлати таҷрибаомӯзӣ, иштироки ӯ ба дарсҳои омӯзгорони мактаб ва ҳамсабақон ба сифати мушоҳид, таҳлили дарси омӯзгорон ва ҳамсабақон, бевосита ҳамчун таҷрибаомӯз дар кадом синфҳо, аз кадом фанҳо дарс гузаронидан, ширкати ӯ дар корҳои тарбиявӣ ва чорабиниҳои берунамактабӣ маълумоти муфассал диҳад. Муваффақиятҳои мактабро дар ҷодаи таълиму тарбия қайд кунад, нуқсонҳои фаъолияти мактабро муайян намуда, тақлиди пешниҳодоти худро манзур менамояд.

4.11. Қабул ва ба ҳимоя тавсия додани рисолаҳои таҳассусии хатм (рисоли дипломӣ). Омӯзгор ба донишҷӯёни хатмкунанда барои сифатан беҳтар омода намудани рисолаҳои хат (рисолаи дипломӣ) аз ҳисоби соатҳои барои КМДРО ва кредитҳои барои таҳияи чунин корҳо ҷудошуда як ё

ду боби рисола ва матни пурраи рисола ро баррасӣ намояд, камбудихои онро муайян сохта, ҷиҳати баргараф намудани онҳо маслиҳатҳо диҳад.

4.12.Бозпурсиҳо (сабақгардонӣ)- КМДРО шакли кори мустақилонаест, ки зимни он донишҷӯён мавзӯҳои пештар ба омӯзгор манзур накардаи худро дар шакли инфиродӣ ё гурӯҳӣ дар ҷараёни корҳои мустақилонаи аудиторӣ ва ё дар вақти навбатдории омӯзгори фанни таълимӣ месупоранд. Донишҷӯ вазифадор аст, ки хангоми ба саволҳои омӯзгор ҷавоб додан матни конспекти мавзӯ ё ҳалли мисолу масъалаҳо, иҷрои машқҳо ро низ ба омӯзгор пешниҳод созад.

5.Ҷиҳатҳои методи ташкили дарсҳои кори мустақилонаи донишҷӯ бо роҳбарии омӯзгор

5.1.Барои босифат ва самаранок ташкил кардани КМДРО иҷрои корҳои зерин барои омӯзгор ҳатмӣ мебошад:

- муайян намудани мақсади кори мустақилона аз фан;
- пешакӣ тартиб додани нақшаи дарс, фишурдаи матни мавзӯ ва бо донишҷӯён мувофиқа намудани он;
- ба таври мушаххас муайян намудани вазифаҳои донишҷӯён дар дарс;
- ҳолисона баҳодихӣ кардан ба кори иҷронамудаи донишҷӯён;
- муайян намудани ҷиҳатҳо ва паҳлӯҳои заифи супориш ва расонидани кӯмак барои ислоҳи нуқсонҳои кор;
- мавзӯ, нақша ва ҳадафҳои дарси ояндаро ба донишҷӯён шарҳ додан.

5.2.Омӯзгор раванди КМДРО-ро бояд тавре ташкил намояд, ки он идомаи мантиқии мавзӯи лексионӣ ва амалӣ бошад.

5.3.Дарси КМРО бояд барои ташаккул ва тақмили малакаю маҳорати донишҷӯ зимни ба даст овардани донишҳои илмӣ аз фанҳои таълимӣ ҳатмӣ ва интихобӣ мусоидат карда тавонад.

5.4.Дарси КМРО – бояд дар баробари ба донишҷӯён аз фанни таълимӣ додани донишҳои мушаххас барои рушду равнақи ҷаҳонбинии илмӣ онҳо низ созгор бошад.

5.5.Дарси КМРО – завқи донишҷӯёнро ба фаъолиятмандӣ, эҷодкорӣ, мустақилият дар иҷрои супоришҳо бедор карда тавонад ва дар онҳо ҳислатҳои бочуръатӣ, ҷустуҷӯ карда тавоништан, ҳозирҷавобӣ сӯҳбатгорӣ, нутқи сарреҳу бурро доштанро тарбия намояд.

5.6.То оғози дарси навбатии КМРО пас аз гирифтани супориш донишҷӯ бояд марҳилаи зеринро тай намояд:

- тартиб додани нақшаи кор ва супориши додашуда;
- муайян намудани мӯҳлати иҷрои он;
- ҷустуҷӯи адабиёти илмӣ, таълимӣ, методӣ, мавод;
- таҳияи матни супориш ё кори додашуда;
- дар заминаи матни мавзӯ далелҳо, рақамҳо онро дар шакли муаррифӣ омода намояд;
- бо риояи меъёрҳои забони адабӣ маъруза омода карда дар назди гурӯҳ кироат кунад, ҳулосаҳои худро мухтасар баён карда тавонад.

6.Муқаррароти хотимаӣ

Низомнома баъди дар Шӯрои олимон тасдиқ гардидан ва баъди ба имзо расонидани фармони Ректор ҳукми амалӣ мегирад ва ҳайати профессорону омӯзгорон аз рӯи ҳамин Низомнома машғулиятҳои КМДРО-ро ба роҳ мемонанд.